

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 7 april 1919 kl. 12 m.

*Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6,
om åvägbringande av utredning och förslag angående
en statens telegrambyrå.*

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 120, har herr *Lindhagen* hemställt, »att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta undersöka och eventuellt framlägga förslag om en statens telegrambyrå, vilken efter övertagande av de enskilda telegrambyråerna eller möjligen tills vidare i konkurrens med dem skall ha till uppgift att meddela objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska upplysningar till alla tidningars läsekretsar och således i sin mån bidra till avskaffande av den för individ och samhälle ruinerande partifostran, som pågår under den nuvarande ordningen med dess andliga kartellväsende».

Motionen.

Med avseende på motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Syftet med motionärens hemställan synes vara obetingat lofvärt, då den är förestavad av en önskan, att alla tidningar, oavsett partiställning, måtte bli satta i tillfälle att meddela sina läsekretsar »objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska upplysningar». För förverkligande av detta syfte hemställes om utredning, eventuellt förslag om en statens telegrambyrå, som efter övertagande av de enskilda telegrambyråerna eller möjligen tills vidare i konkurrens med dem skulle förskaffa tidningspressen dylika i allo förträffliga upplysningar att spridas »till alla tidningars läsekretsars» kändedom.

Utskottet.

Enligt motionärens kraftigt uttalade uppfattning kan man icke förvänta, att enskilda telegrambyråer skola kunna förrätta en upplysningstjänst av detta slag. De lida nämligen alla av det grundfelet att vara underkastade »den andliga kapitalismens lagar». Trots den välmening, som enligt motionärens erkännande i allmänhet legat till grund för startandet av dylika företag, få deras innehavare »genom denna andliga kapi-

talistbildning tillfälle⁵ att utöva ett obehörigt inflytande till förmån för egna meningar och riktningar och med utestängande av andra, som icke varit i tillfälle att på detta sätt göra monopol av den s. k. yttrandefriheten».

Den största olägenheten med de privata telegrambyråerna är emellertid, alltså enligt motionärens uppgift, att de förr eller senare ansluta sig till en viss partiriktning, för vilken de bli ensidiga och i förhållande till den verkligt objektiva upplysningen skadliga språkrör. Vad särskilt förhållandena i vårt land beträffar, uppger han, att »det gestaltat sig så, att Svenska telegrambyrån behärskar och betjänar den s. k. borgerliga pressen och Nordiska presscentralen börjar intaga väsentligen samma ställning till den gammalsocialdemokratiska partipressen». Och han meddelar, att som en följd därav ett nytt privat företag börjat startas med uppgift att på liknande sätt betjäna den vänstersocialistiska pressen, för att tillreda en »enligt företagarnas åsikt lämplig andlig spis för den partipressens arma läsekrets».

För att kontrollera motionärens i vissa avseenden överraskande uppgifter och på samma gång inhämta kännedom om den publicistiska sakkunskapens uppfattning rörande värdet av motionärens förslag, har utskottet med anhållan om benäget yttrande rörande motionen tillställt den samma såväl Svenska tidningsutgivareföreningen som Publicistklubben, vilka båda sammanslutningar, den förra av tidningsutgivare, den senare av publicister i allmänhet, äro i partihänseende fullt neutrala. Båda dessa föreningar ha genom sina styrelser välvilligt tillmötesgått utskottets anhållan.

Svenska tidningsutgivareföreningens styrelse yttrar i huvudsak följande:

Styrelsen har icke kunnat finna annat än att motionärens framställning i många avseenden förbundits med faktiskt oriktiga utgångspunkter och därför också kommit till oriktiga resultat. Med avseende på de här i landet nu arbetande två telegrambyråerna förhåller det sig icke så som motionären yttrar, att den ena betjänar den borgerliga och den andra den socialdemokratiska pressen. Så gott som alla tidningar — med endast få undantag — torde utan avseende på partiståndpunkt i närvarande stund begagna meddelanden från båda byråerna. Till följd av olika utländska förbindelser äro de båda byråernas meddelanden åtskilda på det sättet, att den ena företrädesvis erbjuder direkt materiel från de europeiska centralmakterna och den andra från de stormakter, som varit dessas motståndare i världskriget. Missvisande torde framställningen också vara, då den placerar en inrikespolitisk intresse motsats bakom de båda byråernas verksamhet såsom syftande till att »förfoga över en viss allmänhets politiska uppföstran, sinnesriktning och valrättsinflytande».

Lika oriktigt som denna utgångspunkt är det bärande ledet i motionären

bevisföring, nämligen att en telegrambyrå, den ena eller den andra, »behärskar» en viss del av pressen. Det torde vara överflödigt att uppvisa, att så icke är förhållandet, utan att tidningarna fritt välja sina meddelanden och sitt innehåll i övrigt, det må i olika former erbjudas dem från vilket håll som helst. Den partifärg en tidning har, bestämmas i ingen mån av dess förbindelse med den ena telegrambyrån eller med den andra.

Även i den modifierade form, som programmet fått i motionärens hemställan om utredning i frågan, synes det lida av en inre motsägelse. Om den nuvarande samhällsordningen vilar på ett andligt kartellväsende, så bleve denna ordnings upprätthållare också ledda därav, och då lärer icke en statens telegrambyrå undgå den partipåverkan, som motionären velat förebygga.

Styrelsen förmenar, att, även bortsett från vad som verkar främmande och motsägande i motionärens framställning, tanken på inrättande av en statens telegrambyrå icke förtjänar att fullföljas. Alla de anmärkningar mot bristande opartiskhet, som skulle föranledas av en sådan byrås meddelanden, skulle på ett för statslivet skadligt sätt återfalla på statens myndigheter, vilka vore ansvariga för byråns ledning. I allra högsta grad bleve detta fallet med de genom byrån utgående meddelandena till utlandet. En fri telegrambyråörelse är att föredraga. Den skiftande partiställningen inom den press, som en enskild byrå har att betjäna, utgör den bästa garantin för dess opartiska skötsel. Mångårig och mångsidig erfarenhet inom vårt land har givit sin bekräftelse på denna garantis värde.

Publicistklubbens styrelse gör till en början samma invändning som Svenska tidningsutgivareföreningens styrelse mot motionärens sakuppgifter och yttrar vidare i sammanhang därmed:

Så långt ifrån att den svenska pressen skulle önska en telegrambyrå för varje politiskt parti, ha alla svenska pressorganisationer, på grund av att under krigsåren en ny stor telegrambyrå upprättats i vårt land, uttalat sig för att nyhetsförmedlingen bör ske genom en enda byrå. Garanti för objektivitet i telegrambyråns nyhetsförmedling ha pressorganisationerna velat söka i en anordning, vaigenom den samfälliga pressen tillförsäkras ett fast och varaktigt inflytande på byråns ledning.

Beträffande motionärens förslag uttalar styrelsen slutligen följande:

Inom svenska pressen är man enig om att telegrambyråerna skola leverera fakta, nakna meddelanden och icke själva göra några reflexioner eller tillsatser. Men för att en telegrambyrå skall kunna ostört lämna sådana meddelanden fordras, att den skall vara oberoende och fri från alla politiska partiband. Att detta oberoende skulle, såsom motionären förmenar, vinnas genom att telegrambyråerna upprättas såsom statsinstitutioner, har icke bekräftats av erfarenheten. I de få länder, exempelvis Österrike, där telegrambyråerna organiserats på detta sätt, har det visat sig, att de fördelar, som därigenom vunnits, motvägts av en alltför stor bundenhet i flera hänseenden av ganska menlig inverkan på allsidigheten och objektiviteten i tidningspressens upplysningsmateriel. Med den nära ställning till den sittande regeringen, som en statens telegrambyrå alltid komme att intaga, ligger det ock en fara i att i upprörda tider frestelsen för en kamp-

regering att genom byrån utöva oberättigat inflytande på den allmänna opinionen bleve övermäktig.

Den kritik av motionärens framställning, som givits i de nu anförda yttrandena, har utskottet icke kunnat undgå att finna synnerligen vägande. Av de upplysningar, utskottet kunnat inhämta rörande de utländska telegrambyråförhållandena, har utskottet också i sak kommit till liknande slutsatser och följaktligen alldeles icke funnit motionärens påstående om en befintlig tendens till en urartning av de stora byråernas nyhetsförmedling i ensidig partiriktning bestyrkt. Denna nyhetsförmedling till världspressen är koncentrerad framför allt till fyra stora företag, vilka före världskriget sedan länge stodo i intim förbindelse med varandra och mellan sig hade uppdelat jordklotet i s. k. intressesfärer samt med sig anslutit, ehuru såsom ekonomiskt självständiga företag, de allra flesta telegrambyråerna i de mindre staterna. Dessa fyra s. k. världsbyråer äro: *Reuters limited* (England), *Agence Havas* (Frankrike), *Wolff's Telegraphisches Bureau* (Tyskland) och *Associated Press* (Förenta Staterna). Samtliga dessa byråer med deras otal av egna filialer och de i samverkan med dem arbetande ekonomiskt självständiga byråerna ha sedan decennier tillbaka betjänat pressen jorden runt utan hänsyn till partiställning.

Oförnekligt är däremot att hela denna stora telegrambyråorganisation i realiteten innehaft en stark monopolställning på världsnyhetsmarknaden och att därigenom vissa faror för de förmedlade nyheternas stränga objektivitet, såväl med hänsyn till urval som formulering, kunnat uppkomma. Det torde emellertid vara en rätt allmän uppfattning att den mest skönjbara av dessa faror i viss mån berott just på den omständigheten, att så gott som alla de större byråerna ofta verkat i intimt samarbete med respektive regeringar, särskilt med utrikesledningarna, och sålunda till gagnet om också ej till namnet väsentligen varit statsbyråer, vilka med hänsyn till de för utlandet avsedda nyheterna, såväl politiska som ekonomiska, inspirerats av regeringarna och i en del fall även i fråga om inrikesmaterialet icke varit alldeles okänsliga för en liknande påverkan, i den mån en sådan varit för vederbörande regering önskelig. För Sveriges del hade man före kriget en för oss mindre fördelaktig känning av dessa förhållanden i det sätt, varpå vår nyhetsförmedling till och från utlandet då var ordnad. Sverige var såsom intressesfär tilldelat Wolff's Bureau i Berlin, mottog och sände i regeln alla sina utländska nyheter genom denna byrå, antingen direkt eller förmedels Ritzaus Bureau i Köpenhamn. Särskilt inom våra publicistiska kretsar lär man under årens lopp ha ansett sig kunna göra den iakttagelsen, att såväl in- som utgående nyheter »sällades» med hänsyn till

de intressen, icke minst statsintressen, som voro företrädesvis bestämmande för Berlinbyrån, ej sällan till men å ena sidan för den svenska allmänheten, som icke alltid erhöll exempelvis engelska och franska nyheter av politisk eller ekonomisk natur i deras ursprungliga integritet, å andra sidan för våra nationella intressen, som därigenom icke i sin renhet och med behörig styrka kunde göra sig hörda i de olika länderna. Under krigsåren ha samtliga de krigförande ländernas telegrambyråer, sålunda framför allt de stora världsbyråerna, med hänsyn till sin nyhetstjänst faktiskt varit statsexproprierade. Den erfarenhet som under denna tid vunnits, torde knappast tala till förmån för motionärens uppfattning, att allenast statsbyråer skulle kunna lämna allmänheten »objektiva, mångsidiga, likvärdiga och opartiska» upplysningar.

Till sin ekonomiska byggnad äro de tre europeiska världsbyråerna aktiebolag, sålunda rent kapitalistiska företag, medan den amerikanska byrån, *Associated Press*, är ett företag av kooperativ natur, i vilket de amerikanska pressorgan, till vilka byrån förmedlar nyheter, äro delägare i viss relation till det omfång, vari de begagna sig av byråns tjänster. Liknande är förhållandet med en stor engelsk byrå *The Press Association*, som i samarbete med Reuters byrå betjänar hela den stora engelska landsortspressen. Säkerligen har en sådan ekonomisk organisation givna fördelar; i vad mån den kan neutralisera »den andliga kapitalism» som motionären synes anse vara oskiljaktig från all enskild nyhetsförmedlande verksamhet, tillåter utskottet sig icke att bedöma.

Vad våra grannland beträffar, må till sist nämnas, att Norge helt nyligen löst sin telegrambyråfråga på det sättet, att den norska pressen övertagit den ekonomiska och administrativa kontrollen över landets telegrambyrå, en lösning, vilken alltså är identisk med den som enligt utsago av Publicistklubbens styrelse för Sveriges del eftersträvas av de svenska pressorganisationerna. I Danmark åter har, i fråga om Ritzaus Bureau, nyligen den ordningen genomförts, att den danska pressen genom ett kontrollråd erhållit rätt att övervaka byråns nyhetstjänst.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande: herrar Nylander, Alkman, Welander, Ödlund, Öhman, Johansson och Vindahl.